

ben a helyzetben látjuk igazán élesen Lyon rabbi alakját. Túlfűtött érzellemmel fordul lánya felé, és ennél is hevesebb érzellemmel tekint a zsidó hagyomány előírásaira. Konstantin olyan alkut kínált, amelyet ő nem fogadhat el. A rabbi parancsa: Lea nem adhatja magát az idegennek, akkor már inkább vesszen minden. Csakhogy Lea az életet akarja – és szerelmes lesz (nem tudni, hogy az életbe vagy a hercegbe). Kimond egy mondatot: „Nincs semmim és nincs Messiás!” Erre a rabbi nem válaszolhat másként: kitagadja. És mikor a végső jelenetben – Konstantin öngyilkossága után – vállalja szerelmét apja előtt, az saját kezével öli meg.

Irracionalitás? Igen, de nem szeszély. Bródy alakjai egy történelmi helyzet foglyai. Ez a helyzet a törvényhez és hagyományhoz való hűség *módjának* kérdését veti fel. Szabad-e idegént szeretni? Az első felvonásban a rabbi egy üveg magyar bort hozat elő a hercegnek: „Vörös tokaji, ritka. Tíz üveggel hozott a dédapám Tokajból. Szép Magyarországból, ahol rabbi volt. [...] Onnan ered, ahonnan mi ketten, ahol megállapodtunk, miután taszigált, nyomott, taposott rajtunk keresztül az egész világ és kergetett az egész világ. Én sohse láttam ezt a földet, de álmodni azt szoktam róla.” A rabbi számára a haza ott van, ahol tiszteletben tartják az ő törvényét. Lea más, apja

számára idegen útra lép szerelmével. Alakjában Bródy hagyományhűség és asszimiláció, hit és törvény: súlyos sorsproblémák tragikumát jeleníti meg.

PRÁGAI TAMÁS

(*Bábel Kiadó, Budapest, 2004, 198 oldal, 1890 Ft*)

ZALÁN TIBOR:

Azután megdöglünk

Egy varrógép és egy esernyő véletlenül találkozik a boncasztalon. Dráma? Lehetne. Ebből is. Zalán Tibor kilenc „drámai szöveget” egybegyűjtő kötete megfosztja olvasóját illúzióitól. A rend felborul és nem áll vissza többé: „azután megdöglünk”. Az idő az időtlenségbe, a tér a semmibe vész. Nincs idő, nincs tér, s felmerül a kérdés: „Mit akarsz te tagadni, mikor magad is csak aprócška tagadás vagy?” Mégis szocio-drámáknak lehet nevezni Zalán műveit, de lehetne akár válságdramának vagy ellen-dramának is. Zalán műveiben a klasszikus drámai szituáció nem jön létre, hiányzik. A szereplők személye sem fontos – Egyik és Másik vagy Nő és Férfi. Árnyékok, a „létezés árnyékai” ők. A huszonötödik órában nem történik semmi és megtörténik minden. A gyarapodás egyben veszteség.

Zalán Tibor visszatérő motívumai, több drámájában megjelenő képei (kiömlő vér, böllérek, háború, angyalok, erőszak, szexualitás) mint-ha egy negált (tagadott) világot tükröznének, ám ezek egyben reális képek is. Mint az *Ószerekek*ben, ami Zalán megfogalmazásában nem más, mint „ócskapiaci western”. Persze lehetne vers is, ahogy NYÉKI mondaná: „Ez nem ocsmányság. Ez vers. Ez egy készülő eposz tengelye.” A líra hirtelen vált át vulgáris szóhasználatba; bár a szexualitás ábrázolása nem öncélú, mégis mindenhol jelen van a Zalán-drámákban. A szerelmi aktus sosem szeretkezés, még a szerzői instrukciókban is „bagzást”, „párzást” ír. A fokozás negatív irányba halad, mint a *Romokon emelkedő ragyogásban*, a *Ne lőj a fecskére!*-ben vagy a *Bevíz úr hazamegy, ha* című „majdnem drámában”. A *Bevíz úr*-ban a főszereplő helyzete (mint a nemzetközi helyzet) a groteskségig fokozódik. Kafkai elhagyatottsággal áll saját házának kapuja előtt, és nem tud bejutni. Nem ismeri meg a felesége, sem a saját édesanyja, mindig más-más néven szólítják, lehetne Akárki vagy Bárki. Zalán „hőseinek” alakja, arcvonásai bizonytalanok, mint a rendőrségi fantomképek. Nem tudunk meg túl sokat róluk, talán mert ezek a szereplők „öntu-

datlanok”, „kizárólag mellékmondatokban élnek”. Bevíz úr nem ismeri és nem akarja megismerni önmagát, nem tud bejutni abba a világba (a Házba), ahol már MINDENKI, még az *amerikai elnök* és a *pápa* is jelen van, és amikor végre erőt vesz magán és belép a kapun, rá kell jönnie, hogy a semmibe vágott oly állhatatosan.

Zalán megmutatja mindennapi gonoszságainkat, elveszettségünket (*Halvérfesték, Amese marad*), a hatalomhoz és egymáshoz fűződő viszonyunkat, viszonyainkat (*Katonák*). A posztdadaista, avantgárd, „szürrealista” *Vesztéglés* dadogó félmondati, lerontott nyelvezete, a *Halvérfesték* szabadversszerű, állandóan ismétlődő sorai is a „létmagány”, a „világba vetettség” érzetét erősítik, de ezek is zárójelben és cinikusan, feszültséget keltve és kergetve a semmit. „Egy megvakult és kivénült Bacchus ordítja így, széles és szemérmetlen gesztusok kíséretében gyógyíthatatlan pesszimizmusát világga: le monde est mort, vive le monde! Döglötten, ahogy vagyunk, éljünk tovább, mert segíteni úgy sem lehet rajtunk” (*Déry Tibor*).

SZÉKELY GYÖNGYVÉR

(*NapKút Kiadó, Budapest, 2004,*
306 oldal, 1890 Ft)